

מלחמה ונצחון

סיבוני גבריאל

מבוא

טרם היציאה למבצע 'עופרת יצוקה' התקיימו בצה"ל ובמערכת הביטחון דיונים רבים הן לגבי הצורך בקיום פעולה צבאית ברצועת עזה והן בשאלת התכלית האסטרטגית של פעולה שכזו אם תתרחש. דיונים אלו התקיימו על רקע המלצותיה החדות של וועדת וינוגרד שכתבה בדוח שלה את הדברים הבאים¹:

הופתענו לגלות חולשה משמעותית בחשיבה עמוקה ובתכנון אסטרטגי רב-ממדי, מעמיק ומתוחכם, הנדרש בזירות מורכבות ובתנאים של תמורה מהירה ואי-ודאות. תכנון וניהול של מלחמה, או של הפעלת כוח צבאי בצורה מושכלת אחרת, צריכים לכלול גם תשומת לב לעקרונות כאלה של חשיבה אסטרטגית.

מחשבה של מתווה של סיום מלחמה או יציאה ממנה אינה אות לחולשה אלא מרכיב הכרחי לתכנון מלחמה. אמנם, לא תמיד דברים מתפתחים כמתוכנן, אבל תוכנית, מבוססת על מידע ותרחישים חייבים להיות.

במלחמה צבא חייב לשאוף לניצחון. אם ידוע מראש שאין נכונות או אפשרות להגיע לניצחון כזה – ראוי להימנע מלכתחילה מיציאה למלחמה, או אף למהלכים העלולים להתדרדר אליה.²

את כל אלה, כאמור, לא מצאנו בחשיבות הצבא במלחמת לבנון השנייה – ואף לא בחומר שהוצג על ידו לדרג המדיני. (כאמור, העובדה שהדרג המדיני לא דרש חומרים כאלה היא כשל חמור מצידו).

הרצון לממש את המלצתה של וועדת וינוגרד – גם אם הדבר לא נאמר במפורש על ידי מי ממקבלי ההחלטות – גרם להתמשכות הדיונים והערכות המצב האסטרטגיות, הגם שלכל בר דעת היה כבר ברור בסוף שנת 2008 שלאור היקפי ירי הרקטות ופצצות המרגמה מרצועת עזה, פעולה צבאית הנה בלתי נמנעת. אולם, למרות היקף ועוצמת תשומות תהליכי החשיבה האסטרטגית והערכות המצב שהתקיימו בצה"ל ובדרג המדיני טרם המבצע, אלה לא הביאו למצב בו היציאה

ד"ר גבריאל סיבוני הוא ראש תכנית המחקר צבא ואסטרטגיה במכון למחקרי ביטחון לאומי

למבצע 'עופרת יצוקה' היתה תחת מתווה אסטרטגי ברור או מתווה יציאה ברור. הדברים הבאים של אלוף (מיל.) גיורא איילנד, ממחישים היטב את הפער:

כשיצאו ל'עופרת יצוקה', עדיין לא היה ברור מה הם [הממשלה] רוצים להשיג, ההגדרה, כפי שניתנה בדרג הפוליטי, היתה ליצור תנאים ביטחוניים טובים יותר. רוצים שיהיה יותר טוב, זו לא הגדרה שאפשר לתרגם לדרג הצבאי. רק אחרי שלושה ימים התחיל דיון. מה היתה המטרה כשהתחילו את עופרת יצוקה? אני אומר לכם – היא לא היתה מוגדרת.³

במאמר זה אטען שמטרות המלחמה של מדינת ישראל, לאור דפוס האיום שהתפתח בשנים האחרונות, הנן מטרות קבועות הניתנות להשגה באמצעות עקרונות פעולה קבועים. לאור טענה זו, אציג את חוסר הרלבנטיות של השימוש במושג נצחון ובמושג ההכרעה בשיח האסטרטגי במדינת ישראל ומתוך כך יובהר מדוע המלצתה של וועדת וינוגרד לא רק שאינה בהירה ואינה ניתנת ליישום אלא שנדמה שנזקה רב על תועלתה.

המטרות הצבאיות של המלחמה

השתנותו של האיום על מדינת ישראל נדונה זה מכבר.⁴ איום ירי תלול מסלול (תמ"ס) עומד כיום בראש רשימת האיומים, עימם נדרשת מדינת ישראל להתמודד. איום זה מתבסס על הפעלה של נשק קונבנציונאלי (טילים, רקטות, פצצות מרגמה) בהיקפים גדולים. איום זה ניצב ליד האיום הקונבנציונאלי הקלאסי שהתבסס על הפעלה של מסגרות צבאיות גדולות בקרבות תמרון. את שני האיומים האלה ניתן לכנות: איום קונבנציונאלי. שני אלה, ניצבים לצד איומים שונים במהותם: איום בלתי-קונבנציונאלי, ואיום הטרור (פנים וחו"ל). לצורך מיקוד הדיון עוסק מאמר זה במטרות המלחמה מול האיום הקונבנציונאלי.⁵

מצבה הגיאוגרפי-אסטרטגי של מדינת ישראל לא השתנה מאז הקמתה. מדינת ישראל אינה יכולה לסיים את הסכסוך עם שכניה באמצעים כוחניים. לאור זאת היא פועלת תחת עקרונות של אסטרטגיה הגנתית שעיקרם: נסיון לשמר ולבצר את הקיום הלאומי בישראל. כמעט כל מלחמות ישראל⁶ התרחשו מתוך תפיסה אסטרטגית זו. בן גוריון הבהיר את מצבה הייחודי של מדינת ישראל בהקשר זה, בדברו בפני מפקדי צה"ל:⁷

יש הבדל עמוק... בין מצבנו בסכסוך זה ובין מצב הערבים בו. הערבים תקפו אותנו; אנו נצחנו; אז הם זוממים סיבוב שני. נניח שבשנה איקס יבוא סיבוב שני וננצח שוב. הם יזמו אז סיבוב שלישי. לנו אין אפשרות של פתרון סופי לסכסוך בינינו כל זמן שהערבים אינם רוצים בו... לנו אין אפשרות להפסיק את הסכסוך, אבל הם יכולים, ואז הסכסוך בינינו יחוסל.

טענתו ההיסטורית והמכוננת של קלאוזביץ בדבר עליונות המטרות הפוליטיות של המלחמה על אלה הצבאיות⁸ עומדת גם כאן. אולם, לאור מצבה המיוחד של מדינת ישראל – כפי שכבר תואר על ידי בן גוריון לעיל – הרי שהמטרה הפוליטית של הפעלת הכוח הצבאי במדינת ישראל הנה מטרה הגנתית וקבועה המתמקדת בשימור הקיום הלאומי במדינת ישראל. במידה שקביעה זו מתקבלת הרי שניתן לגזור ממנה את מטרות הפעלת הכוח הצבאי בישראל. מטרתו של צה"ל הנה לסכל את מזימות האויב הערבי מלפגוע בקיום ובריבונות של מדינת ישראל.

מתוך הטמעת התובנה, שלאחר כל סיבוב עימות יגיע סיבוב נוסף, ראוי לבחון מהו ההישג הנדרש מצה"ל בסיבובי עימות אלה. במידה שלא ניתן לייצר הישג פוליטי בר קיימא כיעד ישיר של הלחימה, הדרישה העליונה מצה"ל צריכה להיות: להגדיל את מרווח הזמן שבין סיבובי עימות ולצמצם ככל הניתן את משכו ונזקו של כל סיבוב עימות. מרווח הזמן יושג על ידי הרתעה של האויב מלפעול כנגד מדינת ישראל. לאור הבנה זו ניתן לקבוע שני מאפייני פעולה יסודיים אשר מימושם יוכל לאפשר עמידת צה"ל בדרישה זו:

א. מהלומה ופגיעה קשה באויב – על צה"ל להפעיל את שני מרכיבי היכולת העקריים שלו: אש ותמרון. זאת כדי לפגוע הן במרכיבי היכולת הצבאית והן במרכיבי תשתית מדינתית או ארגונית. מטרתה של פגיעה זו לחרוט את זיכרונו של האויב ולשמרו לזמן ארוך ככל האפשר כדי לדחות פעולה נוספת שלו כנגד ישראל לשנים, בנוסף להיותו טרוד בשיקום ארוך וזללן משאבים. ראוי לזכור כאן כי האויב המבקש להמנע ממהלומות אלה, פועל בצנינות ובמכוון מתוך ריכוזי אוכלוסיה אזרחית לצורך שני יעדים: הראשון הנו הגבלת היכולת של ישראל לפעול בחופשיות, ואילו השני מאפשר לו להציג את ישראל כפועלת כנגד אזרחים.⁹ כדי להמנע מפגיעה בבלתי מעורבים, פועל צה"ל לפנות אוכלוסייה ממרחב הלחימה ולבדל בין אזרחים לאויב. פיתוחה ושכלולה של גישה זו יאפשר להעמיק את עוצמת הפגיעה באויב במקביל למזעור הנזק לאוכלוסייה האזרחית הבלתי מעורבת.

ב. פעולה לצמצום משכו ונזקו של סיבוב העימות – צה"ל נדרש לפעול כדי למזער את הנזק הנגרם למדינת ישראל כתוצאה מהלחימה. מזעור הנזק יושג על ידי כמה פעולות:¹⁰

1. בידוד זירת של העימות – צה"ל נדרש לפעול כדי לבודד את זירת הלחימה משאר זירות העימות. זאת הן על ידי הצבה ומוכנות כוחות לפעולה בזירות אלה והן על ידי הפעלת כוח במינונים מתאימים – על פי הצורך – כדי להרתיע את האויב מלפתוח זירת לחימה נוספת.¹¹

2. צמצום היקפי הירי לעבר מדינת ישראל – פעולה לצמצום היקפי הירי על מדינת ישראל הן על ידי אש מדויקת לעבר מקורות ומשאבי ירי (מחסנים,

מתקני פיקוד ושליטה, משגרים וכדומה) והן על ידי תמרון לעבר מרחבים ואתרים להם השפעה ישירה על צמצום היקף הירי.

3. צמצום הנזק – הפעלת אמצעים ומיגון לצורך צמצום הנזק הנגרם למרקם החיים האזרחי בסבב העימות.

4. צמצום משך הלחימה – על צה"ל לפעול להיקף ועוצמת מהלומה כאלה שיובילו את האויב להבין שהמשך הלחימה הנו בניגוד לאינטרס שלו. מצד שני יש להפסיק את הלחימה רק לאחר שהושגה פגיעה אנושה באויב כפי שהוגדר לעיל.

מאפייני פעולה אלה הנם קבועים, מותאמים לאיום קבוע יחסית ואינם מחייבים בחינה מחודשת לקראת כל עימות. על צה"ל לבנות את הכוח ולהפעילו בשעת מבחן כדי לעמוד בעקרונות אלה. נסיון העבר הקרוב, במלחמת לבנון השנייה ומבצע עופרת יצוקה, הראה שאף הפעלה חלקית של עקרונות אלה מאפשרת השגה של תוצאות אסטרטגיות בנות קיימא. צירוף עקרונות הפעולה הנוגעים למגננה ומעבר למתקפה (העברת הלחימה אל שטחו של האויב) מתארים את התמונה השלמה של עקרונות המענה.

מצבה הגיאוגרפי-אסטרטגי של מדינת ישראל מחייב אותה לנצל באופן מיטבי את מרווחי הזמן שבין עימותים להשגת שלושה יעדים עיקריים. הראשון שבהם הינו ביטחוני:¹² בניין הכוח הצבאי לקראת העימות הבא ובניית התנאים המדיניים לקראתו (לדוגמה: בניית לגיטימציה בין לאומית); היעד השני הינו: פיתוח המדינה במגוון תחומי העשייה בהם: עליה, כלכלה, חינוך, חברה, ועוד. ואילו היעד השלישי הינו ניסיון של הדרג המדיני לאתר דרכים להגיע להסדר מדיני עם האויב. פעולתו של הדרג המדיני לספק לצה"ל הקשר לפעולתו הנו חיוני. למרות קביעות מטרת המלחמה כפי שתואר לעיל, הרי שעל הדרג המדיני לספק את אילוצי הפעלת הכוח לצד הצורך לתאר כיצד בדעתו למנף את הפעולה הצבאית לכלל הישג מדיני.¹³ במקרים רבים ומתוך חוסר הבנה של העקרונות שתוארו לעיל, מנסה הדרג המדיני לספק הנחייה מדינית מעורפלת כדי שניתן יהיה לייצר מראית עין של הישג 'ניצחון' בתודעת הציבור.

נצחון והכרעה

לאור ניתוח עקרונות הפעולה שלעיל, ראוי יהיה לברר מה משמעותם של מושגי הנצחון וההכרעה בשיח האסטרטגי של מדינת ישראל. קשה להבין, למה כיוונה ועדת וינוגרד כשקבעה ש"במלחמה צבא חייב לשאוף לניצחון. אם ידוע מראש שאין נכונות או אפשרות להגיע לניצחון כזה ראוי להימנע מלכתחילה מיציאה למלחמה..."¹⁴ נשאלת השאלה: למה התכוונה הוועדה באמרה "ניצחון כזה"? דומה

שאמירה זו של הוועדה לקוחה יותר מתחום המושגים הטקטי מאשר מתחום המושגים האסטרטגי.

קלאוזביץ ראה את הנצחון כמוגבל לרמה הטקטית בקרב. הוא טען כי "באסטרטגיה אין דבר כזה כנצחון".¹⁵ כותב הרכבי בספרו ש"ההצלחה האסטרטגית-מדינית של המלחמה מאובחנת באמצעות אמות מידה שהן מחוץ לתחום הצבאי".¹⁶ יחידה טקטית יכולה לקבוע בוודאות שהאויב מולה הוכרע ושהיא ניצחה בקרב במידה והאויב הפסיק להיות רלבנטי באותו הקרב. זה מתקיים בהינתן אחד משלושה מצבים: השמדה פיזית של האויב; התפרקותו כמסגרת לוחמת ומנוסתו משדה הקרב; או כניעתו לכוחותינו. קריטריונים אלה אינם רלבנטיים בשיח האסטרטגי שהרי לא ניתן להשמיד פיזית בפועל את ישות האויב איתה מתמודדת מדינת ישראל. לחילופין, קשה לדמיין מצב בו מורם דגל לבן מעל ארמון הנשיאות בסוריה. כדברי הרכבי:¹⁷

השיפוט לגבי "הנצחון" [המרכאות במקור] בקרב הוא אפוא אוטונומי, מקופל בתוך עצמו. זהו שיפוט מידי, כתום הקרב. ואילו השיפוט לגבי המלחמה אינו אוטונומי, אלא מותנה בתוצאותיה שאינן מיידיות, כי אם בעקרו של דבר מושהות.

יתכן שחברי הוועדה נפלו אף הם קורבן לקביעתו של מדד תודעתי לתוצאות המלחמה, לתפיסה התודעתית של הציבור בעקבות המלחמה, לתודעת הנצחון שלו. אכן, הציבור הורגל במשך שנים לעשות שימוש במושג הנצחון גם כשזה לא היה רלבנטי כלל. השתנותו של האיום הביאה למצב בו לאחר מלחמת לבנון השנייה התקשה הציבור לזהות מיד בסופו של סיבוב הלחימה את 'המנצח'. הקושי הועצם כשמצד אחד התקיים בישראל מחול שדים מתוקשר, ואילו מהעבר השני של הגבעה הועצמו חגיגות 'הנצחון האלוהי' של האויב. הגם שהתייחסות למרכיב התודעתי הן בישראל פנימה והן מחוץ לישראל היא חשובה ובעלת משקל, אין בה כדי לעמוד מול השגתו של יעד אסטרטגי בר קיימא בדמות הרתעת האויב מלתקוף את ישראל לשנים.

אין להקל ראש בעוצמת הדברים. טרם היציאה למבצע 'עופרת יצוקה', צה"ל והדרג המדיני, שהיו עדיין תחת השפעת דוח וינוגראד, עסקו בנושא הזה רבות. התקיימו דיונים אין ספור שניסו להבין מה יגדיר את 'הנצחון וההכרעה' בדרום. זאת למרות שהעצמתו של הירי לעבר עוטף עזה, תוך פגיעה קשה במרקם החיים של האזרחים, חייבה פעולה מהירה להפסקת הירי ולהרתעת האויב מלנקוט בדרך דומה בעתיד ללא קשר למראית ה'נצחון' הנכספת.

בין ההישג שצה"ל צריך לספק למדינת ישראל לבין המושג 'נצחון' אין ולא כלום. צה"ל נדרש להרחיק את העימות הבא ככל שניתן. זו מטרתו העליונה. המדד לבחינה של ההישג הזה הנו ברור ונמדד בעוצמת המהלומה אותה ספג האויב

ובמשך שנות השקט שבין סיבובי העימות. בסביבה בה אנו חיים, לא תמיד ניתן לראות את התוצאה בבהירות בסוף הלחימה ואין להתרשם כלל מדברי רהב של האויב. ראוי יהיה להותיר להבא את השימוש במושגי הניצחון וההכרעה למרחב מושגי הלחימה הטקטית ולא לעשות בהם שימוש שאינו ראוי בשיח האסטרטגי של מדינת ישראל.

היציאה למלחמה

מטרת הפעלת הכוח הצבאי הנה לצורך השגה של יעדים פוליטיים. בנייתוח הדברים לעיל, ניתן לראות שבהקשר המיוחד של מדינת ישראל, היעדים הפוליטיים ארוכי הטווח הנם יעדים קבועים ועניינם – שימור וביצור הקיום הלאומי במדינת ישראל. מכאן נגזרו עקרונות להפעלת הכוח כפי שפורט לעיל. כדי להעמיק את הדיון ראוי לבחון באילו תרחישים נדרשת מדינת ישראל לצאת למלחמה או לפעולה אלימה בעוצמה גבוהה. מדינת ישראל מחויבת לצאת למלחמה באחד משלושת התרחישים הבאים:

- א. **הפסקת פעולה אלימה של האויב** – האויב מצפון ומדרום מצטייד בנשק תלול מסלול. נשק זה מכוון להפעלה כנגד מטרות אזרחיות וצבאיות במדינת ישראל. ככל שהאויב נשמר מלהפעיל נשק זה ומרקם החיים האזרחיים במרחב אינו נפגע הרי שייעוד הפעלת הכוח של מדינת ישראל הנה לשמר את ההרתעה ולפגוע ככל הניתן בתהליכי בניין הכוח של האויב. אולם, עם התממשותו של איום זה, חובה על מדינת ישראל לפעול במהירות כדי להפסיקו וכדי ליצור הרתעה מחודשת. בתרחיש זה מדינת ישראל **מגיבה** לאיום המתממש בפועל;
- ב. **סיכול איום קונקרטי ומוחשי** – קיימים מצבים בהם מתפתח איום אשר ישראל רואה בקיומו ובפוטנציאל הפעלתו סיכון רב. לכן בתהליך ניהול הסיכונים מול איום זה ולאחר שהופעלו כלי סיכול שאינם כוחניים (כלכליים, מדיניים וכדומה), נותרה הפעלה של כוח כחלופה אחרונה. במקרה שכזה יופעל הכוח כדי ליצור מהלומה מקדימה שתכליתה העליונה הנה סיכול פוטנציאל האיום. בתרחיש זה מדינת ישראל **יוזמת** הפעלת כוחה כנגד פוטנציאל האיום של האויב;
- ג. **גמול אסטרטגי כתגובה לפעולה של האויב** – לעיתים יהיה מצב בו התממש פוטנציאל איום ופעולה להפסקתו אינה רלבנטית. לדוגמה – תקיפה חד פעמית של ישראל בטילים ארוכי טווח או פיגוע טרור משמעותי.¹⁸ או אז נדרשת מדינת ישראל להפעלת כוח שמטרתה מהלומת גמול אסטרטגי על מטרות נבחרות אצל האויב. גם בתרחיש זה מדינת ישראל **מגיבה** למימוש איום בפועל על ידי האויב;

המשותף לכל מתארי הפעלת הכוח האלה הנה האסטרטגיה ההגנתית מתוך ההבנה שהפעלת הכוח במדינת ישראל אינה באה לשרת יעדים מדיניים ארוכי טווח זולת סילוק האיום מסדר היום ומתן שנים של שקט שיאפשר לדרג המדיני לפעול את פעולתו כך שהערבים יקבלו את קיומה של מדינת ישראל במרחב. בכל שלושת התרחישים עקרונות הפעולה של צה"ל הנם קבועים. המרכיבים המשתנים נוגעים בעיקר לאופי ההסדר שיבוא בעקבות הפעולה הצבאית. כדברי בן גוריון, אין מדובר כאן על הסדר מדיני לשלום, כי אם הסדר מקומי הבא ליצור תנאים להפסקת אש. ההקשר המדיני הקונקרטי משפיע אמנם על אופי הפעלת הכוח אולם השפעה זו הינה **מצומצמת** מאחר ומסגרת הפעולה הינה קבועה.

קיומם של דיונים אין ספור טרום היציאה למערכה ברצועת עזה, כשבמקביל משוגרות מאות רקטות לעבר מדינת ישראל היה חסר משמעות ולא תרם כמעט דבר לאפקטיביות הכוללת של המבצע. מאלפים בהקשר זה הדברים שאמר אהוד ברק:¹⁹

עוד דיון ועוד ישיבה ועוד הערכה לא יפתרו את הבעיות שמולן מתמודדים...האם עוד דיון מטה במלחמה היה משנה משהו? בסוף יש מנהיגים ויש הנהגה.

על רקע דברים אלה ראוי לקרוא מחדש את המלצתה של ועדת וינוגרד: "אם ידוע מראש שאין נכונות או אפשרות להגיע לניצחון כזה ראוי להימנע מלכתחילה מיציאה למלחמה" ולקבוע שזוהי אמירה שאין עימה כל תובנה הניתנת למימוש במציאות הגיאואסטרטגית של מדינת ישראל.

סיכום

ככל הנראה לעין, מלחמת ששת הימים ומאפייניה לא יחזרו שוב. מתחייבת מסגרת מושגית מחודשת לתיאום ציפיות בין צה"ל, הדרג המדיני ואזרחי המדינה. מסגרת זו צריכה להתבסס על שיח אסטרטגי רלבנטי שבו מטרתו העליונה של צה"ל הינה להשיג הישגים קבועים. יש לסלק מהשיח האסטרטגי בישראל מושגים דוגמת ניצחון והכרעה מהירים ומוחלטים או לכל הפחות להגדירם מחדש בהקשרי האיום הנוכחי. השימוש שעשתה ועדת וינוגרד במושגים אלה לא רק שאינו משרת את העניין אלא אף פוגע ביכולת לנהל שיח אסטרטגי ראוי.

בנוסף, מקבלי החלטות בישראל נדרשים לסגל תהליכי קבלת החלטות הנשענים פחות על דיוני הערכות מצב בזמן אמת ויותר על דיוני למידה בעת שגרה. בסופו של דבר, דיוני הערכות מצב בזמן אמת צורכים משאבי זמן יקרים, הם אינם יעילים, ובעלי השפעה מצומצמת על מאפייני הפעלת הכוח. אלה כאמור, צריכים להגזר מתוך עקרונות הפעולה הקבועים. לעומת זאת לדיוני הלמידה חשיבות רבה כדי ליצר ולהעמיק שפה והבנה משותפת של האתגרים הבטחוניים ושל ניתוח

מקרים ותגובות. יש להזהר מלהשתעבד להמלצות ועדת וינוגרד המבקשת לזהות ולהגדיר מראש את 'הניצחון' או לגבש אסטרטגיה של יציאה טרם מלחמה. מאפייני הסביבה האסטרטגית של ישראל מראים שתהליכים אלו עלולים לגרום לשיתוק במערכת הצבאית והבטחונית.

הערות

- 1 דוח וועדת וינוגרד, פרק שנים עשר, המלצות לשער הצבא, סעיף 7, עמוד 416.
- 2 הדגשת המחבר.
- 3 גיורא איילנד, "מלחמת לבנון השנייה – לקחים ברמה האסטרטגית", **צבא ואסטרטגיה**, כרך 1, גיליון 2, אוקטובר 2009.
- 4 זכי שלום, "האם צה"ל ערוך להתמודד במלחמה סדירה מול מדינות ערב?" **צבא ואסטרטגיה**, כרך 1, גיליון 1, אפריל 2009; סיבוני גבריאלי, "נשק תלול מסלול, לוחמת גרילה ותקפותה של תפישת הביטחון", **עדכן אסטרטגי**, כרך 10, גיליון 4, פברואר 2008.
- 5 המלחמה בטרור מתבססת על פעולה רציפה (בט"ש בישראל ובחו"ל) לסיכול התארגנויות ופיגועים. סוגיה זו אינה מנותחת במסגרת מאמר זה.
- 6 ראוי יהיה להוציא מכלל אלה את מבצע שלום הגליל, בו נעשה נסיון לנקוט אסטרטגיה רבתי של התקפה מתוך הכוונה לשנות את המצב הפוליטי בלבנון מן היסוד. אולם זהו חריג שאינו מעיד על האסטרטגיה הכוללת.
- 7 דוד בן גוריון, **יחוד ויעוד**, דברים בפני מפקדים, 5.7.1955, מערכות, תל-אביב: 1971. עמ' 207.
- 8 Carl von Clausewitz, *On War*, Penguin Classics, London: 1982, pp. 109, 401-410.
- 9 הערבים ותומכיהם בעולם פועלים לקעקוע הלגיטימציה של הפעולה של צה"ל במלחמת לבנון השנייה ובמבצע עופרת יצוקה (דו"ח גולדסטון) משום שהם מזהים את האפקטיביות הגבוהה שיש למענה הזו על הישגיהם.
- 10 פעולתו של צה"ל במסגרת החזית האזרחית נופלת תחת הצורך לצמצם את הנזק על ידי פעילות לשימור מרקם החיים ועל הגנה על תשתיות אזרחיות וצבאיות קריטיות על ידי הגנה אקטיבית ופסיבית.
- 11 זאת כמובן בנוסף, למסרי הרגעה או איום שיועברו על ידי הדרג המדיני לגורמים אלה.
- 12 בן גוריון כבר קבע שהשיקול העיקרי בישראל צריך להיות השיקול הבטחוני. כדבריו: "אני מונה בטחון תחילה, כי אם לא נתקיים, לא יהיה כלום". דוד בן גוריון, **יחוד ויעוד**, דברים בפני מפקדים, 5.7.1955, מערכות, תל-אביב: 1971. עמ' 209.
- 13 הרצון לקבוע לכל פעולה צבאית יעד מדיני ארוך טווח הינו ראוי. אולם יש לזכור שבסביבה הגיאואסטרטגית של מדינת ישראל, לא ניתן תמיד ליישם רצון זה. לעיתים, כל מטרת הפעלת הכוח נועדה לנהל את האלימות במרחב ולספק את שנות השקט הנדרשות. תפקידו של הדרג המדיני לאפיין את תמונת המצב הרצויה לו בסוף הלחימה (הצבה של כוח רב לאומי, הכנסה של גורם כוח אחר וכו').
- 14 ראה הערת שולים מספר 1.
- 15 יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, מערכות, תל-אביב: 1990. עמ' 593.
- 16 שם.
- 17 שם.
- 18 או פגיעה בישראל בנשק בלתי קונבנציונאלי. אף שנושא זה הנו מחוץ לתכולת מאמר זה, הרי שהדוגמה ניתנת כאן לצורך המחשת המושג גמול אסטרטגי.
- 19 אהוד ברק בשיבת הממשלה ב 13.9.2009, בדיון על חוק המל"ל.